

ICHKI ISHLAR ORGANLARI TAYANCH PUNKTLARI NEGIZIDA HAMKORLIKNI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH TUSHUNCHASI VA MAZMUNI

*O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi kursanti
PardayevAzizbek*

Anontatsiya

O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar vazirligi tizimidagi eng quyi tuzilma hisoblanagan tayanch punktlari tushunchasi, maqsadi uning faoliyatining asosiy yo'nalishlari, tuzilishi va tarkibiy tuzilmasi haqida. Tayanch punktlari negizida hamkorlikni tashkil etish va boshqarish yuzasidan muammolar muhokama qilinadi.

Аннотация

Понятие о базовых пунктах, которые считаются низшей структурой в системе МВД Республики Узбекистан, об основных направлениях его деятельности, структуре и структурном строении. Обсуждаются проблемы, связанные с организацией и управлением сотрудничества по опорным точкам.

Annotation

The concept of base points, which are considered the lowest structure in the system of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan, about the main directions of its activity, structure and structural structure. Problems related to the organization and management of cooperation based on the points of reference are discussed.

Kalit so'zlar: Tayanch punkti, hamkorlik, Tashkil etish va boshqarish, hamkorlikni huquqiy ta'minlash, jamoat tartibi, jamoat xavfsizligi.

Ключевые слова: База, сотрудничество, Организация и управление, правовое обеспечение сотрудничества, общественный порядок, общественная безопасность.

Key words: Base, cooperation, Organization and management, legal support of cooperation, public order, public safety.

Jahonning ko'pgina davlatlarida aholi turar joylarida jamoat tartibini saqlash, huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurash dolzarb vazifa bo'lib, bu borada ichki ishlar (politsiya) organlarining kuch va vositalarini bevosita aholi punktlariga yo'naltirish va boshqarish, keng jamoatchilik bilan hamkorligini samarali tashkil etish ushbu sohadagi dolzarb masalalardan biridir.

Istiqlol yillarida mamlakatimizda sud-huquq tizimida olib borilayotgan islohotlar natijasida ma'muriy hududlarda jamoat tartibi va xavfsizlikni, huquqbuzarliklar profilaktikasini ta'minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashni

uzluksiz amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'lgan, xalqimizning ma'naviyati va milliy qadriyatlariga asoslangan yangi tizim ichki ishlar organlarining tayanch punktlariga asos solindi. Ichki ishlar organlari tayanch punktlari hamkorlikni huquqiy ta'minlashning huquqiy, tashkiliy-metodik, moddiy-texnik va kadrlarga oid asoslari, ularni boshqarishning o'ziga xos tizimi shakllandi. Buning natijasida tayanch punktlari aholi turar joylarida tinchlik va osoyishtalikni, huquq-tartibot va jamoat xavfsizligini ta'minlovchi asosiy maskanga aylanib, ularda ichki ishlar organlari sohaviy xizmatlarining o'zaro, davlat organlari va muassasalari, jamoatchilik tuzilmalari bilan uzviy hamkorligi yo'lga qo'yilmoqda. Profilaktika inspektorlarini uy-joy, xizmat xonalari va avtomashinalar bilan ta'minlash masalalari hal qilib berilmoqda. Jamoat tartibini saqlash va huquqbuzarlikning barvaqt oldini olish borasidagi sa'y-harakatlar, avvalo, keng jamoatchilikning ishtiroki bilan 2023-yilda umumiy jinoyatchilikning 36 foizga kamayishiga erishildi. 3 ming 205 ta yoki 35 foizdan ziyod mahallada esa bironta ham jinoyat sodir etilmadi.

Yuqoridagi yutuqlar bilan bir qatorda Ichki ishlar organlari tayanch punktlari negizida hamkorlikni tashkil etish va boshqarish sohasida bugun ham amalga oshirilishi lozim bo'lgan bir qator vazifalar mavjud bo'lib, tayanch punktlari faoliyatining asosiy yo'nalishlari, prinsiplari va funksiyalarini aniq belgilash, ular faoliyatini huquqiy, tashkiliy-metodik, moddiy-texnik jihatdan va malakali kadrlar bilan ta'minlashni takomillashtirish, sohaga ilg'or tajribalar ish usullari va innovatsion texnologiyalarni joriy etish, tayanch punktlari negizida o'zaro maqsadli hamkorlikni tashkil etishda jamoatchilik tuzilmalari ishtirokining samaradorligini oshirish, bu borada profilaktika inspektorlari va mahalla vakillarining mas'uliyatini oshirish, shular jumlasindandir.

Ichki ishlar organlarining tayanch punktlari –bu shahar-tuman ichki ishlar boshqarma (bo'lim)larining belgilangan ma'muriy hududlarda jamoat tartibini saqlash va xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzurliklarning oldini olish, jinoyatchilikka qarshi kurash, aholining huquqiy madaniyatini yuksaltirish borasida ichki ishlar organlari tarmoq xizmatlarining hamda ular bilan davlat va jamoat tashkilotlarining o'zaro hamkorligini ta'minlash maqsadida tashkil etilgan, uzluksiz faoliyat ko'rsatuvchi asosiy quyi bo'g'in hisoblanadi.

Ma'lumki, jamoat tartibini saqlash, fuqarolar xavfsizligini ta'minlash, aholining huquqiy madaniyati va ongini oshirish, shaxsning hayoti, sog'lig'i, sha'ni, qadr-qimmatini va mol-mulkini turli tajovuzlardan himoya qilishda markaziy ichki ishlar organlari tayanch punktlarining o'рни muhim ahamiyatga egadir. Fuqarolarning tinchligi va osoyishtaligini, ularning xavfsizligini ta'minlashda ichki ishlar organlarining quyi tizimi hisoblangan ya'ni, ichki ishlar organlari tayanch punktlarida xizmat faoliyatini olib boruvchi profilaktika inspektorlarining xalqqa yaqinligi va ular

doimiy ravishda odamlar orasida bo'lishi huquqbuzarliklarning oldini olishda o'z samarasini bermoqda.

Ichki ishlar organlari tayanch punktlari negizida hamkorlikni huquqiy ta'minlash to'g'risida fikr yuritar ekanmiz, bunda eng avvalo ular faoliyatining asosiy yo'nalishlarini belgilab olsak, tayanch punktlarining infratuzilmasi takomillashtirishga oid asosiy chora-tadbirlarni belgilashimizda, ular faoliyati samaradorligini oshirishda, har bir tayanch punktining joylashgan joyi sharoitlaridan kelib chiqqan holda yondashishga yordam beradi.

Ichki ishlar organlari tayanch punktlari hamkorlikni huquqiy ta'minlash tushunchasi vakolatli organlar tomonidan ichki ishlar organlarining huquqbuzarlik va jinoyatlarning oldini olish faoliyatida profilaktika inspektorlarining ish sharoitlarini yaxshilash, ya'ni ichki ishlar organlari tayanch punktlarining joylashgan binosidan to o'sha tayanch punktida profilaktika inspektorlarining faoliyat yuritishi uchun zarur barcha jihozlar va shart sharoitlar bilan ta'minlash faoliyati tushuniladi.

Ichki ishlar organlari tayanch punktlari negizidagi hamkorlik - IIONing TP tarkibiga kiruvchi va boshqa sohaviy xizmatlari xodimlari o'rtasida xamda boshqa davlat organlari va jamoatchilik tuzilmalari bilan yo'lga qo'yiladigan jamoat tartibi va xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzarliklar profilaktikasi, ma'muriy-protsessual, tezkor-qidiruv, jinoyat-protsessual faoliyatini amalga oshirish va jinoiy jazolar ijrosini ta'minlashga qaratilgan, muayyan vaqt va joyda amalga oshiriladigan, tegishli shakl, usul va vositalarga ega bulgan, huquqiy tartibga solinadigan ijtimoiy-huquqiy munosabatlar yigindisidir.

Ichki ishlar organlari tayanch punktlari negizida hamkorlikni tashkil etish va boshqarishni ta'minlashdan maqsad – avvalo, profilaktika inspektorlarining ish olib borishlari sharoitlarini yaxshilash orqali, ularning huquqbuzarliklarning oldini olish va jinoyatchilikka qarshi kurushish faoliyati samaradorligini oshirishdir. Ma'lumki har bir sohada ham faoliyat olib borish uchun zarur sharoit va kerakli jihozlar yetarli darajada bo'lsa o'sha ishdagi unumdorlik yuqori darajada bo'ladi. Shundan kelib chiqqan holda aytish mumkinki, ichki ishlar organlari tayanch punktlari hamkorlikni huquqiy ta'minlash orqali huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasida sezilarli darajada muvaffaqiyatlarga erishish mumkin bo'ladi va shu maqsadda ushbu vazifani to'liq darajada amalga oshirish maqsadga muvofiqdir.

Bundan tashqari, ichki ishlar organlari tayanch punktlari faoliyatining asosiy yo'nalishlarini belgilab olish ular faoliyatini samarali tashkil etish, infratuzilmasini takomillashtirish, tizimli va to'g'ri boshqarishga xizmat qiladi. Shu bois professor I. Ismailov tayanch punktlarining faoliyatini, o'zaro bog'liq vazifalaridan kelib chiqib, shartli ravishda to'qqizta yo'nalishga ajratadi. Biroq, so'nggi yillarda mamlakatimizda qabul qilingan qonun hujjatlari tayanch punktlari faoliyatning asosiy yo'nalishlarini bugungi talablardan kelib chiqqan holda belgilashni taqozo etadi.

Fikrimizcha, tayanch punktlari, profilaktika inspektorlari va tayanch punktiga jalb etiladigan subyektlar zimmasidagi asosiy vazifalar ko‘lamini, ularning infratuzilmasini takomillashtirishga oid jihatlari, ularni belgilovchi va amalga oshirishni tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlarni tahlil qilgan holda tayanch punktlari faoliyatini quyidagi yo‘nalishlarga ajratish maqsadga muvofiqdir:

- 1) jamoat tartibi va xavfsizligini ta‘minlash faoliyati;
- 2) huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati;
- 3) ma‘muriy-protsessual faoliyat;
- 4) tezkor-qidiruv faoliyati;
- 5) jinoyat-protsessual faoliyat
- 6) jinoiy jazolar ijrosini ta‘minlash faoliyati.

Bitta o‘zakka ega va o‘zaro bog‘liq bo‘lgan mazkur tushunchalar haqida bir qator olimlar tomonidan ta‘riflar keltirilgan bo‘lib, uning eng dastlabkisi 1959 yilda rus olimi P.Grishayev tomonidan berilgan edi. Uning fikricha, «jamoat tartibi – jamiyatning har bir a‘zosi huquqiy va axloqiy normalarda mustahkamlangan qoidalarga rioya etishi lozimligini ko‘zda tutuvchi, ular o‘rtasidagi munosabatlarni belgilab beruvchi tartibdir» Biroq, olim tomonidan berilgan ushbu ta‘rif «jamoat tartibi» tushunchasining butun mazmun-mohiyatini to‘liq ochib bera olmadi. Shu bois ham, o‘tgan davr ichida olimlar tomonidan ushbu tushunchaga jamiyat hayotining rivojlanib borishiga hamohang tarzda ta‘riflar berib borildi. Rus olimi N. Jilskiy o‘zi olib borgan tadqiqoti natijalari asosida «jamoat tartibi – fuqarolarning shaxsiy xavfsizligi va jamoat xavfsizligini ta‘minlashga, iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy va ma‘muriy-madaniy sohada faoliyat yuritish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan ijro etuvchi hokimiyat organlari faoliyatining shakli va miqyosida namoyon bo‘ladigan ijtimoiy munosabatlar tizimi», degan ta‘rifni berdi. Ta‘rifda mazkur tushunchaning bir qator qirralari ochib berilgan bo‘lsa-da, unda muhim element ushbu sohadagi munosabatlar aynan jamoat joylarida yuzaga kelishi va rivojlanishi nazarda tutilmaganligi sababli, unga to‘liq qo‘shilib bo‘lmaydi. Keyinchalik A. Gegamovning ushbu tushunchaga bergan «jamoat tartibi – huquqiy va axloqiy normalarga asosida jamoat joylarida insonlarning umumiy osoyishtaligini ta‘minlovchi, ularning o‘zaro munosabatlari

«Jamoat xavfsizligi» tushunchasining mazmun-mohiyatini nisbatan aniq va to‘g‘ri ochib bergan ta‘rif A. Jaglin tomonidan berilgan: «Jamoat xavfsizligi – shaxs, jamiyat va davlatni jamoat tartibiga noqonuniy tajovuzlardan kelib chiquvchi tahdidlardan, shuningdek ijtimoiy, tabiiy va texnogen xususiyatga ega falokatlardan himoya qilish bilan bog‘liq ijtimoiy munosabatlar tizimi».

Yuqoridagi tahlillarga asoslanib, respublikamizda sud-huquq tizimida amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar mazmunidan kelib chiqib, shunday xulosaga kelish mumkin: «*Jamoat tartibi* – bu jamoat xavfsizligi, jismoniy va yuridik

shaxslarning normal faoliyat ko'rsatishi, mehnat qilishi va dam olishi uchun sharoit yaratishga, sha'ni, qadr-qimmatini hamda umuminsoniy qadriyatlarni hurmat qilishga yo'naltirilgan huquqiy va ijtimoiy-axloqiy normalar asosida jamoat joylarida yuzaga keladigan va rivojlanadigan ijtimoiy munosabatlar tizimi».

«*Jamoat xavfsizligi* – bu shaxs, jamiyat va davlatning huquqbuzar-liklar, boshqa g'ayriijtimoiy xulq-atvor ta'siri, tabiiy, texnogen va ijtimoiy xususiyatga ega favqulodda vaziyatlar oqibatlaridan himoyalanganlik holati hisoblanadi».

Demak, «jamoat tartibi» va «jamoat xavfsizligi» bir-biri bilan uzviy tushunchalar bo'lib, biri ikkinchisini to'ldiradi. O'z navbatida, «jamoat tartibi» va «huquq-tartibot» tushunchalari ham o'zaro bog'liq bo'lib, professor O. Husanov jamoat tartibi yuridik va boshqa ijtimoiy qoidalar bilan tartibga solinadigan ijtimoiy munosabatlar bo'lib, huquq-tartibotni ham qamrab olishini, huquq-tartibot esa faqat amaldagi huquqiy normalar asosida tashkil topgan ijtimoiy munosabatlar tizimi ekanini ta'kidlaydi. Jamoat tartibi va xavfsizligini ta'minlovchi, huquq-tartibot va yagona davlat siyosati asosida bu sohadagi munosabatlarni muvofiqlashtiruvchi, jamoat va yuridik normalarni qo'riqlovchi davlat hokimiyati organlarining majmui – jamoat tartibi va xavfsizligini ta'minlash tizimini tashkil etadi hamda unda tayanch punkti subyektlari muhim o'rin tutadi.

Amaldagi normativ-huquqiy hujjatlarga muvofiq, respublikamizning shahar hududlarida jamoat tartibini saqlash va xavfsizlikni ta'minlash tayanch punktlariga jalb etiladigan profilaktika inspektorlari, patrul-post xizmati, yo'l-patrul xizmati va yong'in xavfsizligi xizmati xodimlari tomonidan amalga oshiriladi. Patrul-post xizmati va yo'l-patrul xizmati naryadlarining faoliyati faqat viloyat markazlari va katta shaharlarda tashkil etilgani bois, kichik shaharlar va qishloq hududlarida jamoat tartibini saqlash va xavfsizlikni ta'minlash profilaktika inspektorlari, yong'in xavfsizligi xizmati inspektorlari va tarkibiga ichki ishlar organlarining sohaviy xizmatlari xodimlarini oluvchi patrul-post naryadlari zimmasiga yuklatiladi.

Tayanch punkti subyektlari jamoat tartibi va xavfsizligini ta'minlash faoliyatini odatiy va murakkab sharoitlarda amalga oshirishi mumkin. Tayanch punkti subyektlarining *odatiy sharoitda* jamoat tartibini saqlash va xavfsizlikni ta'minlash faoliyati ko'chalar, xiyobonlar, bozorlar va boshqa jamoat joylarida; *murakkab sharoitda* esa, ommaviy tadbirlarga tayyorgarlik ko'rish va uni o'tkazishda, ommaviy tartibsizliklar yuzaga kelganda, turli ko'rinishdagi favqulodda vaziyatlarda tartibni saqlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, ularning belgilangan huquq va odat normalariga rioya etishini ta'minlashda namoyon bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Zoirovich N. S., Xasanboy S. BUTUN JAHONDA SODIR ETILAYOTGAN KIBER JINOYATLAR VA ULARNING OLDINI OLISHDA VUJUDGA

- KELAYOTGAN MUAMMOLAR //TADQIQOTLAR. – 2024. – Т. 30. – №. 3. – С. 67-75.
2. Otabek o'g'li I. S., Zoyirovich N. S. Profilaktika inspektorining nazorrat-litsenziya qoidalariga rioya etilishini ta'minlash faoliyatining bir qator muammo va kamchiliklar //Science Promotion. – 2024. – Т. 5. – №. 1. – С. 113-116.
 3. Zoirovich N. S., Bobir ogli S. K. PROFILAKTIKA INSPEKTORINING PROFILAKTIK HISOBGA OLINGAN SHAXSLAR BILAN ISHLASH FAOLIYATINING TUSHUNCHASI VA AHAMIYATI: Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari //Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. – 2024. – Т. 6. – №. 3. – С. 166-173.
 4. Rixsitillayev S. D., Narziyev S. Z. PROFILAKTIKA INSPEKTORINING HUQUQBUZARLIKLARNING YAKKA TARTIBDAGI PROFILAKTIKASINI TASHKIL ETISH FAOLIYATI //Development of pedagogical technologies in modern sciences. – 2024. – Т. 3. – №. 5. – С. 47-51.
 5. Narziyev S., Sultonov O. PATRUL-POST XIZMATI VA JAMOAT TARTIBINI SAQLASH BO'LINMALARI TIZIMI VA ULARNING ASOSIY VAZIFALARI //Models and methods in modern science. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 22-27.
 6. Narziyev S., Sultonov O. PATRUL-POST XIZMATI VA JAMOAT TARTIBINI SAQLASH XIZMATLARINING KUCH VA VOSITALARI //Международная конференция академических наук. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 8-13.
 7. Zoyirovich N. S. et al. Uyushmagan yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklar profilaktikasini takomillashtirish yo'llari //HOLDERS OF REASON. – 2024. – Т. 2. – №. 1. – С. 445-448.
 8. Нарзиев Ш., Жолдасов А. Ахборот технологиялари соҳасида киберхавфсизликни таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш усуллари //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 3. – С. 5-11.
 9. Нарзиев Ш., Узакбергенова У. Профилактика инспекторининг ташкилотлар ва фуқаролар билан ўзаро ҳамкорлик йўналишлари //Science and innovation in the education system. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 5-8.
 10. Нарзиев Ш., Олимжонов Ж. Қасддан одам ўлдириш жиноятининг тушунчаси //Инновационные исследования в науке. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 13-18.